ΟΛΙΓΑ ΠΕΡΙ ΧΙΒΑΣ.

Εἷς ἐκ τῶν μεγάλων ποταμῶν τῆς Ἀσίας εἶναι καὶ ὁ Ὦξος τῶν ἀρχαίων, ὁ σήμερον Δζιχοῦν ἢ Ἀμοῦ ὀνομαζόμενος. Ὁ ποταμὸς οὗτος, πηγάζων ἐκ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Βελοὺρ, οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῶν τῆς Ἰνδικῆς συνόρων, ρέει διὰ τῆς Μέσης Ἀσίας. δεχόμενος δὲ καὶ τὰ ὕδατα διαφόρων ἄλλων ποταμῶν, καὶ διαβρέχων τὰς πόλεις Τέρμεζαν, Τσαρτσοῦν καὶ Χίβαν, ἐπὶ τέλους χύνεται ἐντὸς τῆς λίμνης Ἀράλης, ὅπου καὶ χάνεται.

Ὁ Ὦξος κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦτο τὸ ὅριον τὸ μεταξὺ Βακτριανῆς, κειμένης πρὸς δυσμὰς, καὶ τῆς Σογδιανῆς, ἐκτεινομένης πέραν τοῦ ποταμοῦ τούτου. Τὰς χώρας ταύτας οἱ Ἕλληνες καὶ κατέσχον καὶ ἐκυβέρνησαν, ἀλλ' ἐπί τινα καιρὸν μονον, καθότι ἡ διαγωγὴ τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν συνετέλει εἰς τὴν μακροχρόνιον τῆς μεγάλης Ἀσίας κατοχήν. Σήμερον αἱ χῶραι αὗται ἀποτελοῦσι τὴν ἐλευθέραν Τουρκεστάνην λεγομένην, ἥτις σύγκειται ἐκ διαφόρων ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων κρατῶν, τῶν καὶ Χανάτων ὀνομαζομένων. Ἐκ τῶν Χανάτων τούτων κυριώτερα εἶναι τὸ τῆς Κοκάνδης, τὸ τῆς Βοχάρας καὶ τελευταον τὸ τῆς Χίβας, εἰς τὸ ὁποῖον σήμερον εἰσέβαλον οἱ Ρῶσσοι, καὶ περὶ οὗ μεταφέρομεν τὰς ἀκολούθους ἱστορικὰς καὶ ἐθνογραφικὰς εἰδήσεις, ἐρανιζόμενοι ἔκ τινος πραγματείας τοῦ περιφήμου Ἑρμάννου Βαμπερὺ, ὅστις ὑπὸ τὸ σχῆμα Δερβύσου περιηγήθη πᾶσαν σχεδὸν τὴν Ἀσίαν, καὶ ὅστις νῦν κατέχει ἕδραν καθηγητοῦ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν τῷ τῆς Πέστης πανεπιστημίῳ.

« Ἡ μικρὰ χώρα, ἡ παρὰ τὸν κάτω Ὦξον, ἧς νῦν ἀπειλεῖται ἡ ἐλευθερία, εἶναι τὸ μικρότατον καὶ ἥκιστα θελκτικὸν πάντων τῶν Χανάτων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἡ Τουρκεστάνη. Ἐκτεινομένη ἐπὶ τῶν δύο ὀχθῶν τοῦ Ὦξου, ἀφ' οὗ σημείου ὁ ποταμὸς οὗτος λάβει τὴν πρὸς βορειοδυσμὰς διεύθυνσίν του πρὸς τὴν λίμνην Ἀράλην, ἡ Χιβαία χώρα ἔχει μῆκος μὲν 200 γεωγρ. μιλίων, πλάτος δὲ μέγιστον (παρὰ τὸ Κερτσὲκ) μόλις εἴκοσι καὶ πέντε. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μία ἐκ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ὦξου, ἡ δεξιὰ, εἶναι ὑψηλοτέρα τῆς ἄλλης, καὶ ἐπειδὴ αἱ πέραν τοῦ ποταμοῦ γέαι, μένουσαι ἀκαλλιέργητοι, μόνον πρὸς βοσκὴν χρησιμεύουσιν εἰς τοὺς νομάδας, πρέπει, ὁμιλοῦντες περὶ Χιβαίας χώρας, μόνον τὴν ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ νὰ ἐννοῶμεν, ἥτις καὶ δυνατὸν νὰ ἀρδεύηται διὰ διορύχων. Κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἡ Χίβα ἢ Τσαρέσμ, ὡς τότε ἐλέγετο, πρέπει νὰ εἶχε καλλίτερον τοῦ σημερινοῦ σύστημα ἀρδεύσεως, καθότι οὐ μόνον ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἦτο κατὰ τὸ ἓν τρίτον περισσότερος, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν κατοίκων της διανοητικὴ καλλιέργεια κατὰ τοὺς Προϊσλαμικοὺς χρόνους ἐφημίζετο καθ' ὅλην τὴν Ἀσίαν. Ἀφ' ὅτου ὅμως ἡ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὦξου χώρα ἄκουσα ὑπέκυψεν εἰς τὸν Μωαμεθανισμὸν διχόνοια κατέκλυσεν αὐτὴν μετὰ τῆς νέας θρησκείας. Οἱ Ταχίραι (καίτοι δυνάσται ξένοι) καθῆξαν τὸν θρόνον μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἑνάτης ἑκατονταετηρίδος. Οὗτοι δυστυχῶς, θαμβούμενοι ὑπὸ τῆς βασιλικῆς αἴγλης, πολλάκις ἐθυσίασαν τὸ συμφέρον τῆς χώρας εἰς τὰ ἰδιάτων ἐπινοήματα. Ὑπὸ τοὺς Σελζουκίδας ἡ κατάστασις τῆς χώρας ἐδεινώθη. ὅτε δὲ οἱ ἡγεμόνες αὐτῆς, κινούμενοι ὑπὸ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας, ἤρχισαν νὰ πέμπωσι βοηθείας εἰς ἄλλα κράτη τότε πλέον οἱ ἀδιάκοποι πόλεμοι ἔφερον ἐπ' αὐτῆς μεγάλην ἐρήμωσιν. Ἄγριαι Μογγόλων ὁρδαὶ ἔφερον ἐφ' ὅλου τοῦ τόπου τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον... Ὁ ἀεικίνητος καὶ φιλοπόλεμος βίος, ὅστις ἤρξατο μὲ τὴν δυναστείαν τῶν Τσεγγαρίδων ἐξηκολούθησε μέχρις ἐσχάτων σχεδὸν ἄνευ διακοπῆς καὶ ἐπὶ τῶν ἀπογόνων καὶ διαδόχων αὐτῶν Οὐσβέγων.

Οἱ πόλεμοι, οἱ ἐρημώσαντες τὴν Χίβαν κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην τῶν χρόνων περίοδον, ἦσαν ἢ ἐξωτερικοὶ, ἤτοι πρὸς τὴν Βοχάραν, μετὰ τῆς ὁποίας ἡ Χίβα δὲν ἦτο ἀρκετὰ ἰσχυρὰ ὅπως φθάσῃ εἰς τὸν σκοπόν της, ἢ ἐμφύλιοι. Ὅπου λαὸς πεπολιτισμένος περικυκλωθῇ πανταχόθεν ὑπὸ ὁρδῶν ἀγρίων πλανητῶν νομαδικῶν φυλῶν, ἐκεῖ οὐδεμία λογικὴ ἐλπὶς περὶ εἰρήνης καὶ ἡσυχίας δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Τὸ ἄτομον τὸ ὁποῖον οὔτε οἰκίαν οὔτε κτῆμα ἔχει εἶναι βεβαίως ἀρπακτικώτερον παντὸς ἀποκατεστημένου γεωργοῦ. Ἡ

ὄρεξις τοῦ τοιούτου εἶναι νὰ φύγῃ τὰς καταπιεζούσας αὐτὸν στερήσεις, θέτων χεῖρα ὄρπαγα ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ εὐτυχεστέρου γείτονός του. Ἁρπαγαί, λῃστεῖαι, βίαιαι κατοχαὶ ὁλοκλήρων ἐπαρχιῶν κατέστησαν ὁ κανὼν τοῦ βίου, ἡ ἡμερησία διάταξις. Καὶ τοῦτο διήρκεσε κατὰ τοὺς τρεῖς προηγουμένους αἰῶνας, καθ' ἃς ἡ Χίβα κατεκλύσθη ὑπὸ τῶν Καλμούκων, Κοσσάκων, Καρακαλπάκων, Τομούτων καὶ Οὐσβέγων· ἐκ τῶν ὁποίων νομαδικῶν φυλῶν ἀλληλοδιαδόχως ἐκάθησαν ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτῆς. Μόλις δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ παρόντος αἰῶνος κατώρθωσεν ἡ βασιλεύουσα δυναστεία νὰ διατηρήσῃ ἀδιάκοπον τὴν διαδοχήν. Τὰ μέλη τῆς δυναστείας ταύτης εἶναι ἀληθῶς Οὐσβεγικῆς καταγωγῆς, ἀνήκοντα εἰς τὴν φυλὴν Κουγκράτ, οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ὁποίας, κατωρθώσαντες νὰ ματαιώσωσι Ρωσσικήν τινα ἔφοδον ἀφ' ἑνός, καὶ νὰ καθυποτάξωσιν ἀφ' ἑτέρου τοὺς Τουρκομάνους, ἀνῆλθον εἰς ὕψος πολιτικόν, κερδήσαντες οὕτω τὸν σεβασμὸν τῆς Περσίας.

Ἀληθὴς διανοητικὴ καλλιέργεια εἶναι παντάπασιν ἄγνωστος εἰς τοὺς τελευταίους ἡγεμόνας τῆς Χίβας, ὡς καὶ εἰς πάντα κυβερνήτην τῆς κεντρικῆς Ἀσίας. Ἡ ἱστορία τῆς Χίβας ἀντανακλᾷ τὴν ἐθνικὴν κατάστασιν τῆς ἐπικρατούσης φυλῆς. Οἱ σημερινοὶ Οὐσβέγαι τῆς Χίβας εἶναι λαὸς τίμιος, εἰλικρινής, ἁπλοῦς, πρὸς ὃν ἠθικῶς οὐδεὶς λαὸς τῆς Μέσης Ἀσίας ὁμοιάζει. Ὡς φυλὴ μεμιγμένη μετὰ νεωτέρων στοιχείων Τουρανικῶν, φυσικῶς εἶναι διακεκριμένη πάσης ἄλλης ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ. Τὸ χρῶμα ἔχουσι καθ' ὑπερβολὴν λευκὸν καὶ μάλιστα αἱ γυναῖκες· εὐκόλως δὲ ἄν τις δὲν προσέξῃ εἰς τοὺς ἀμυγδαλοειδεῖς ὀφθαλμούς των δύναται νὰ τοὺς συγχύσῃ μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Σουαβίας. Οἱ ἄνδρες ἔχουσι μεγάλα τὰ ὀστᾶ καὶ ἰσχυρὰ τὰ νεῦρα, προσέτι δὲ ὀγκώδη τὴν κεφαλὴν καὶ πλατὺ μέτωπον.

Ἐν ἀρχαίῳ τοῦ βαρβαρισμοῦ προπυργίῳ, ἐν χώρᾳ πολὺ ἀνυποφόρου σκληρότητος, ἔνθα καὶ αὐτὸς ὁ ἀὴρ εἶναι πλήρης οἰμωγῶν τῶν βασανιζομένων δούλων—ὅπου τὸ αἷμα συχνὰ ποταμηδὸν ῥέει—παραδόξως ἡ ποίησις ἐτοῦται μετὰ τῶν γλυκυτάτων εἰκόνων καὶ τῶν καθαρωτάτων χαρακτηριστικῶν ἀρχαίου πατριαρχικοῦ βίου. Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἡ Χίβα ἐφημίζετο διὰ τὴν μουσικὴν καὶ τὰ ἄσματά της, τὴν ποίησιν καὶ τοὺς ἀοιδοὺς αὐτῆς. Ἐν Βοχάρᾳ ὁ πελαργός, ἐν δὲ Χίβα ἡ ἀηδὼν τιμᾶται. Λέγεται ὅτι «ἡ ἀηδὼν ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη μουσικὴν εἰς τὸν λαὸν τῆς Χίβας», τὸ ὁποῖον εἴτε ἀληθὲς εἶναι εἴτε ὄχι, ἀδιάφορον· τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ἀπὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων οἱ ἄριστοι ψάλται, οἱ ἄριστοι μουσικοί, γνωστοὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἱσπαχάνῃ, Λαχώρᾳ καὶ τὴν ἀρχαίαν Φεργάνην (ὅπου ἀπέκτων καὶ ἀποκτῶσιν ἡγεμόνων εὐμενείας καὶ μεγάλους μισθοὺς) ἦσαν καὶ εἶναι Χιβαῖοι. Καθ' ὅλην τὴν Τουρκεστάνην, παρὰ τοῖς Ἀφγανοῖς τῆς βορείου Περσίας, παντοῦ, ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὅπου ἡ τῶν Τουρκομάνων γλῶσσα εἶναι γνωστή, ἡ καλὴ μουσικὴ ὀνομάζεται διὰ τῆς λέξεως Οὐργκένδζ, ἤτοι Χιβαία... Προσέτι πολὺ διαδεδομένη εἶναι καὶ ἡ συνήθεια τοῦ ἀπαγγέλειν ποιήματα. Κατὰ τοῦτο πρὸ πάντων ἐξέχουσιν αἱ γυναῖκες· ὅταν δὲ ὁ ξένος φθάσῃ νὰ ἐννοῇ τὸν κάπως δύσκολον ῥυθμόν, ἀμέσως αἰσθάνεται τὴν λυρικὴν τέχνην τῶν ἐγχωρίων ἐκείνων συνθέσεων. Εἶδον ὁλοκλήρους συλλογὰς τοιαύτης Οὐσβεγικῆς ποιήσεως. Τὰ λυρικὰ πρὸ πάντων δεικνύουσι τὰς συνήθεις τῶν Ἀσιατικῶν σκέψεις. Εἰς τὰς ποιήσεις ταύτας δὲν ἀπαντᾶται συχνάκις πολὺ πρωτοτυπία, ἐν τούτοις τὸ φαινόμενον γυναικῶν χώρας βαρβάρου, καλλιεργουσῶν τὰς Μούσας εἶναι ἀξιοσημείωτον. Αἱ Μαΐμαι, πρὸ πάντων αἱ ἡλικιωμέναι, πολλάκις μὲ ἐξέπληξαν διὰ τῆς δυνάμεως τῶν παραβολῶν των, τῶν πολλῶν διηγημάτων των, ἐμπεριεχόντων ἠθικὰ ἀξιώματα ἢ σκηνὰς βίου Χιβαίου. Αἱ παροιμίαι τὰς ὁποίας ἔμαθον ἐν Χίβᾳ εἶναι τόσον ἐξαίρετοι ὥστε ἴσως δὲν εἶναι περιττὸν νὰ παραθέσω ἐνταῦθα ὀλίγας ὡς δεῖγμα (1).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνοίξεως γίνονται αἱ ἀληθῶς ἐθνικαὶ πανηγύρεις, ἀλλ' ἐκτὸς καὶ μακρὰν τῶν πόλεων εἴτε ἐπὶ τῶν πρὸς βοσκὴν χρησιμευόντων μερῶν, εἴτε ἐπὶ τῶν ἀμμωδῶν στεππῶν. Μετ' αὐτὰς ἔρχεται ἡ ἑορτὴ τοῦ Νοροῦζ, ἀπομεινάριον τῆς ἀρχαίας Παρθικῆς θρησκείας. Πᾶς ὁ λαός, φορῶν τὰ τῆς ἑορτῆς φορέματα, μεταβαίνει ὅπως θέσῃ ξύλα ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ πυρός. Δῶρα τότε δίδονται καὶ διάφοροι ἀνταλάσσονται εὐχαί. Τότε ἄσματα καὶ χοροὶ καθ' ἑκάστην, πολλάκις μέχρις ἑσπέρας, ἐξακολουθοῦσιν, ἡ δὲ Χιβαϊκὴ νεολαία κατὰ πυκνὰς φάλαγγας, φέρουσα ξύλα ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ πυρός, παρατηρεῖ μετὰ πολλῶν δεισιδαιμονιῶν τῶν μυρικῶν τοὺς κλάδους. Ὅσοι δύνανται στολίζουσι τὰς κεφαλάς των διὰ στεφάνων ἐξ ἀνθέων, ἐν οἷς φαίνονται διαφόρων παραλλαγῶν ῥόδα. Τότε γίνονται διάφοροι διασκεδάσεις, πρὸ πάντων ἀγῶνες εἰς τρέξιμον κλπ. ἢ ἱπποδρόμια, καθ' ἃ νεάνιδες λαμβάνουσι τὸ κυριώτερον μέρος. Ἐπὶ ἵππου ἀγρίου καὶ ἄνευ ἐφιππίου παρουσιαζόμεναι αὗται τρέχουσι μὲ πολλὴν ταχύτητα ἐπὶ τῆς ἄμμου. Συνήθως ἡ ὡραιοτάτη κόρη ἐκλέγεται διὰ τοῦτο· τρέχουσα δὲ κρατεῖ εἰς τοὺς βραχίονάς της μικρὸν ἀρνίον, τὸ ὁποῖον νέοι τινὲς χρεωστοῦσι νὰ τῆς ἀφαιρέσωσιν ὅπως λάβωσι τὸ διωρισμένον βραβεῖον. Κρατοῦσα λοιπὸν ἡ κόρη τὸ ἀρνίον τρέχει δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τοῦ ἵππου της, ἐγείρουσα νέφος κονιορτοῦ παρ' ἑαυτήν, καὶ τύπτουσα πάντα πλησιάζοντα αὐτὴν διὰ τῆς μάστιγός της.

Χίβα, ἡ μητρόπολις τῆς χώρας, κατοικεῖται ὑπὸ 12,000 περίπου ψυχῶν καὶ θεωρεῖται ἡ ἑστία τῶν φώτων ἕνεκα τῆς ἐν αὐτῇ σχολῆς. Ἐντούτοις ἡ Χίβα εἶναι σχεδὸν ἡ πτωχοτάτη πόλις τῆς Μέσης Ἀσίας. Παρ' αὐτὴν εἶναι ἡ πόλις Ζτενζὶ Οὐρζέντσ, ἥτις ἀπολαύει φήμης τινὸς ἕνεκα τῶν μετὰ τῆς Ῥωσσίας ἐμπορικῶν σχέσεών της. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τῆς Γερλένης, ἀπεχούσης εἴκοσι πέντε περίπου μίλια τῆς πρωτευούσης. Εἰς τοὺς κήπους τῆς πόλεως ταύτης φύονται οἱ ἄριστοι πέπονες, εἰς τὰς ἀγορά; της πωλεῖται ὁ ἄριστος ἄρτος, οἱ δὲ ψάλται καὶ μουσικοί της εἶναι διαβόητοι. Τὸ Χαζσὰ Ἰλὶ εἶναι ἀξιοσημείωτον διὰ τὴν γενεαλογικὴν ὑψηλοφροσύνην τῶν κατοίκων του, λεγόντων ὅτι κατάγονται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ Προφήτου· θεωρεῖται δὲ μεγάλη τιμὴ νὰ λάβῃ τις σύζυγον ἐκ ταύτης τῆς πόλεως. Ἡ Κουγγράδη κατοικεῖται ὑπὸ Καρακαλπάκων καὶ Τουρκομάνων, οἵτινες φέρουσιν εἰς αὐτὴν τὰ ποίμνιά των. Ἐνταῦθα τὸ βούτυρον, τὸ κρέας, καὶ τὰ γαλακτερὰ εἶναι εὐθηνότατα. Ἡ ἀρχαία Οὐργένζ, ἥτις ἄλλοτε ἦτο ἡ κυριωτέρα τῆς χώρας πόλις, σήμερον εἶναι σωρὸς ἐρειπίων. Ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ ἄλλαι μικραὶ πόλεις, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συνίστανται ἐκ σκηνῶν ἐστημένων ἐντὸς τῶν περιβόλων τῶν κήπων. Ἐντούτοις ἡ τυραννικότης τῶν κυβερνώντων καὶ ὁ σκοτισμὸς τοῦ λαοῦ εἶναι τοσοῦτος ὥστε πᾶς φιλάνθρωπος πρέπει νὰ εὔχηται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως αὐτοῦ.

1) Τὰς Χιβαϊκὰς ταύτας παροιμίας θέλομεν δημοσιεύσει διὰ τοῦ ἑπομένου μας φύλλου.

ΟΝΕΙΡΟΝ ΑΞΙΟΣΗΜΕΙΩΤΟΝ.

Ε'.

Ὁ κύριος Ρ..., ἐκ Βουλάνδης, κτηματίας εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Γάλης, ἐνήγετο ὡς χρεωστῶν μεγάλην τινὰ χρημάτων ποσότητα, προερχομένην ἀπὸ καθυστερήσεις δικαιώματος, τὸ ὁποῖον ἐχρεώστει νὰ δίδῃ εἰς εὐγενῆ τινα οἰκογένειαν, κυρίαρχον τῶν ὑπ' αὐτοῦ καλλιεργουμένων γεῶν. Ὁ κύριος Ρ... ἦτο πεπεισμένος ὅτι ὁ πατήρ του εἶχεν ἀγοράσει ἐκ τῆς οἰκογενείας ἐκείνης, δι' ἰδιαιτέρας πράξεως, ἐπιτρεπομένης ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς Σκωτίας, τὰς γέας ἐκείνας, καὶ ὅτι ἐποιήνως ἡ κατ' αὐτοῦ ἀγωγὴ ἦτο ἀβάσιμος. Ἀλλὰ, μολονότι προσεκτικῶς παρετήρησε πάντα τὰ ἔγγραφα τοῦ πατρός του, μολονότι ἠρεύνησε τὰ δημόσια βιβλία, μολονότι ἐξήτασε μετὰ λεπτομερείας πάντας ὅσοι διεξήγαγον τὰς ὑποθέσεις τοῦ πατρός του, ἐστάθη ἀδύνατον νὰ εὕρῃ ἀποδείξεις πρὸς ὑποστήριξιν τῆς πεποιθήσεως αὐτοῦ. Ἡ ἡμέρα καθ' ἣν προέβλεπε τὴν ἀπώλειαν τῆς δίκης του ἤδη ἔφθανε, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Ἐδιμβοῦργον τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν καὶ διενεργήσῃ ὅ,τι δυνηθῇ ὅπως ἀπαλλαγῇ ὅσον τὸ δυνατὸν εὐθηνότερα. Τοῦτο ἔχων κατὰ νοῦν ἐπορεύθη εἰς τὴν κλίνην του· βασανίζων δὲ ὅλας τὰς περιστάσεις τῆς ὑποθέσεως ἀπεκοιμήθη, καὶ κοιμηθεὶς εἶδε τὸ ἑξῆς ὄνειρον. Ὁ πατήρ αὐτοῦ, ὅστις πρὸ ἐτῶν εἶχεν ἀποθάνει, παρουσιάσθη ἐνώπιόν του, ὡς ἐνόμισε, καὶ τὸν ἠρώτησε διατί ἦτο τεταραγμένος. Καθ' ὕπνον οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐκπλήττονται ὑπὸ ἐμφανίσεων τοιούτων. Ὁ κύριος Ρ... εἶπεν, ὡς ἐνόμισεν, εἰς τὸν πατέρα του τὴν αἰτίαν τῆς στενοχωρίας του, προσθέσας ὅτι ἡ πληρωμὴ μεγάλης ποσότητος χρημάτων ἦτο δι' αὐτὸν πρᾶγμα πολὺ δυσάρεστον, καθότι ἦτο πεπεισμένος ὅτι δὲν τὰ ἐχρεώστει. «Ἔχεις δίκαιον, τέκνον μου», ἀπήντησεν ἡ πατρικὴ σκιά, «Ἐγὼ ἠγόρασα τὰ δικαιώματα πληρώσας δι' ὅσα σήμερον ἐνάγεσαι. Τὰ ἔγγρα-

φα, τὰ περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, εὑρίσκονται εἰς χείρας τοῦ κυρίου... ὅστις ἦτο πληρεξούσιος, καὶ ὅστις ἤδη ἀποσυρθεὶς τῆς ἐργασίας ἡσυχάζει εἰς Ἰνβερέσκην, πλησίον τοῦ Ἐδιμβούργου. Ἦτο ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον δι' ἰδιαιτέρους λόγους μετεχειρίσθην κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην, πλὴν ὁ ὁποῖος οὐδέποτε ἄλλοτε διεξήγαγεν ὑπόθεσίν μου τινά. Εἶναι πολὺ δυνατόν», ἐπηκολούθησεν ὁ πατήρ, «ὁ Κ... νὰ ἐλησμόνησε τὴν ὑπόθεσιν ἐπειδὴ παρῆλθον ἔκτοτε πολλὰ ἔτη· ἀλλὰ δύνασαι νὰ τὴν ἐπαναφέρῃς εἰς τὴν μνήμην του διὰ τοῦ ἑξῆς περιστατικοῦ. Ὅταν ἐπῆγα νὰ τοῦ πληρώσω τὸν λογαριασμόν του, ἐπῆλθε δυσκολία τις ἕνεκα τῆς ἀλλαγῆς χρυσοῦ τινος Πορτογαλικοῦ νομίσματος, καὶ ἐβιάσθημεν νὰ πίωμεν τὸ περιπλέον εἴς τι κρασοπωλεῖον.» Ὁ Κ. Ρ... ἠγέρθη τὸ πρωὶ ἔχων πάσας τὰς λέξεις τοῦ ὀνείρου τούτου ἐντετυπωμένας εἰς τὸν νοῦν του. Ἐνέμισε δὲ πρέπον νὰ πορευθῇ εἰς Ἰμβερέσκην διὰ τῆς χώρας, ἀντὶ νὰ διευθυνθῇ εἰς Ἐδιμβοῦργον. Ἀφοῦ ἔφθασεν ἐκεῖ ἐζήτησε τὸν ἄνθρωπον, περὶ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀκούσει καθ' ὕπνον, καὶ ὅστις ἦτο πολὺ γέρων. Εὑρὼν δὲ αὐτόν, χωρὶς νὰ τῷ ἀναφέρῃ τι περὶ τοῦ ὀνείρου του, ἠρώτησεν αὐτὸν ἐὰν ἐνεθυμεῖτο ὅτι ποτὲ διεξήγαγε τοιαύτην τινὰ ὑπόθεσιν τοῦ ἀσθενοῦς πατρός του. Ὁ γέρων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνθυμηθῇ τὴν ὑπόθεσιν, ἀφοῦ ὅμως ἤκουσε τὸ χρυσοῦν Πορτογαλικὸν νέμισμα, τὸ πᾶν τῷ ἦλθεν εἰς τὴν μνήμην. Τότε ἀμέσως ἐρευνήσας εὗρε τὰ ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν υἱόν. Οὕτως ὁ Κ. Ρ... μεταβὰς εἰς Ἐδιμβοῦργον, ἠδυνήθη ν' ἀποδείξῃ τὰ δίκαιά του καὶ νὰ κερδήσῃ ὑπόθεσιν, τὴν ὁποίαν παρ' ὀλίγον ἔχανεν.» Τὸ ἀξιοσημείωτον τοῦτο ὄνειρον, ἀναφέρει ὁ διάσημος Οὐόλτερ Σκῶττος εἰς τὸν «Ἀρχαιολόγον» του· ἐπιβεβαιοῖ δὲ ὅτι «πολλάκις ἤκουσεν αὐτὸ λεγόμενον ὑπὸ ἀνθρώπων, οἵτινες ἠδύναντο νὰ γινώσκωσι κατὰ λεπτῶς τὴν ὑπόθεσιν, οἵτινες δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἀπατηθῶσι καὶ οἵτινες βεβαίως δὲν ἠδύναντο νὰ ἀπατήσωσι. Δὲν ἐμπόρει λοιπὸν νὰ μὴ τὸ πιστεύσῃ ἔσον παράξενον χαρακτῆρα καὶ ἂν ἔφερε.»

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΑΚΟΥΧΩΝ ΣΤΡΩΜΑΤΩΝ.

Οἱ ὀρυκτοὶ ἄνθρακες, ὡς ἤδη ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ἀπεδείχθη, προέρχονται ἀπὸ φυτὰ ἀπηνθρακωμένα καὶ ἐναποτεθημένα ὑπὸ τὸ ἔδαφος. Πλὴν πῶς καὶ πότε τὰ ἄπειρα ἐκεῖνα φυτὰ παρήχθησαν; πῶς ἀπηνθρακώθησαν; πῶς ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν γῆν; Ἐν πρώτοις ἔστω γνωστὸν ὅτι ὁ ἡμέτερος κόσμος, ἤτοι ἡ γήϊνος σφαῖρά μας, δὲν ἦτο ἀπ' ἀρχῆς ὁποία σήμερον εἶναι. Καί τοι δὲ ὑπῆρξαν ἄνθρωποι, φιλόσοφοι ὀνομαζόμενοι, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευον καὶ ἐδίδασκον ὅτι ἡ Γῆ μήτε ἀρχὴν ἔλαβε μήτε τέλος θὰ ἔχῃ, ἡ δοξασία των ὅμως, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο ψευδὲς δόγμα ἀνθρώπινον, οὐδεμίαν ἔχει ἰσχὺν ὅπως καταργῇ γεγονότα. Ἡ ἐπιστήμη ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Γῆ καὶ ἀρχὴν ἔσχε καὶ τέλος θὰ ἔχῃ. Πλὴν πότε; Τοῦτο μόνον ἡ ἄπειρος τοῦ Θεοῦ Σοφία γινώσκει. Εἰς ἡμᾶς ἐδόθη νὰ βλέπωμεν ὀλίγιστα ἐκ τῶν ἀπείρων Αὐτοῦ ἔργων. Ἂς ἀρκώμεθα λοιπὸν καὶ ἃς εὐγνωμονῶμεν, γινώσκοντες ὅτι ὑπάρχουσιν ἄπειρα ἄλλα Αὐτοῦ πλάσματα ἐστερημένα καὶ τῆς χάριτος ταύτης.

Ἂν προέκειτο νὰ γράψωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς Γῆς, τότε θὰ ἦτο ἀνάγκη, καὶ ἀνάγκη ἀπαραίτητος, νὰ φέρωμεν, ἂν οὐχὶ πάσας, τοὐλάχιστον ἀρκετὰς ἐκ τῶν ἀποδείξεων, ἐφ' ὧν στηριζομένη ἡ θετικὴ ἐπιστήμη περιγράφει τὴν μόρφωσιν τοῦ ἡμετέρου πλανήτου· πλὴν προκειμένου μόνον περὶ γεανθράκων θεωροῦμεν περιττὸν τὸ τοιοῦτον. Ἐν τούτοις ἀδύνατον νὰ παρασιωπήσωμεν ὅτι χιλιάδας ἔτη πρὶν ἢ οἱ ἄνθρωποι ἀνακαλύψωσι τὰς βάσεις τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκαλυφθεῖσα διδασκαλία ἐκήρυττεν ὅτι «ἐν ἀρχῇ... ἡ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος», ὅτι ξηρά, ὄρη, βουνὰ δὲν ὑπῆρχον, ἀλλ' ὅτι τὸ πᾶν ἐκάλυπτεν ὑδάτων ἄβυσσος, καὶ ὅτι ἦτο «σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου.» Τὸ ἐμποδίζον τὰς ἀκτίνας τοῦ φωτὸς νὰ φθάσωσι μέχρι τῆς ῥευστῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς μας ἦτο μίγμα τι ἀερίων διαφόρων, ἀτμῶν καὶ καπνῶν. Πλὴν παρελθόντος τοῦ καιροῦ τοῦ σκότους, «ὁ Θεὸς εἶπε· Γενηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς», μετὰ τὸ ὁποῖον οἱ ἀτμοὶ ἔτι μᾶλλον ῥευστοποιούμενοι ἠρεοῦντο· ξηρὰ δὲ ὄρη, βουνά, πεδιάδες, κοιλάδες ἐκ τοῦ βυθοῦ τῶν ὑδάτων ἀνέδυσαν, κατὰ βούλησιν, ἐννοεῖται «τοῦ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα εἰς ὄντα.» Ἀφοῦ ἐφάνη ἡ ξηρὰ καὶ ἐκ τῶν ὑδάτων ἐσχηματίσθησαν θάλασσαι, ἡ ξηρὰ ἐκείνη, ἥτις καὶ ἐκλήθη γῆ, δὲν ἔμεινε γυμνή, ἔρημος καὶ ἀκόσμητος, ἀλλὰ διαταχθεῖσα «ἐξήνεγκε βοτάνην χόρτου καὶ ξύλον κάρπιμον» εἰς εἴδη τόσον ποικίλα ὅσον ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία ἐγίνωσκε χρήσιμα. Τότε λοιπὸν, κατὰ τὰς ἀνακαλύψεις τῆς ἐπιστήμης, ἐσχηματίσθησαν καὶ τὰ ἀνθρακοφόρα τῆς γῆς στρώματα, ἀπορροφησάντων τῶν φυτῶν τὸν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ τότε εὑρισκόμενον εἰς σχῆμα ἀνθρακικοῦ ὀξέως ἀπειροπληθῆ ἄνθρακα, καὶ ἐναποθεσάντων αὐτὸν ὅπου σήμερον κεῖται.

Ἀπαντήσαντες θεωρίαν τινὰ περὶ σχηματισμοῦ τῶν ἀνθρακούχων στρωμάτων ἐν «Τοῖς Κόσμοις», καίτοι ἡ θεωρία αὕτη δυνατὸν νὰ ἦναι εἴς τινα ἀνακριβής, καθὸ εἰς πολλὰ στηριζομένη ἐπὶ μόνης τῆς εἰκασίας, πλὴν ἀλλ' ὅμως θεωρήσαντες αὐτὴν ὡς δεικνύουσαν τὸ μέτρον τῶν σημερινῶν ἡμῶν γνώσεων, μεταφέρομεν αὐτὴν ὡς ἀπάντησιν τῆς ἧς ἐθέσαμεν ἐν προηγουμένῳ ἄρθρῳ ἐρωτήσεως, «πῶς εὑρίσκονται ὑπὸ γῆν ἄνθρακες;«

« Ἡ Γῆ εἶχε πλέον ψυχρανθῆ καὶ περὶ αὐτὴν ὑπῆρχεν ἤδη ἀρκετὰ παχὺς φλοιὸς, ἀπολήγων σχεδὸν ὅλος εἰς ὑψώματα καὶ λάκκους· τῶν πρώτων ὄντων παντὸς ὕψους τῶν δὲ δευτέρων παντὸς βάθους καὶ πάσης ἐκτάσεως. Τὰ ὕδατα εἶχον πρὸ πολλοῦ ὑγροποιηθῆ καὶ φυσικῶς κατεῖχον τοὺς λάκκους. Σχετικῶς γαλήνη καὶ ἡσυχία ἐπὶ τῆς γῆς, ἥτις πρὶν τοσαύτας εἶχεν ὑποστῆ ὑπὸ τῶν στοιχείων ἀναστατώσεις, τότε ἐβασίλευε· πλὴν ὁ ἀὴρ ἦτο δηλητήριος, ἕνεκα διαφόρων ἀερίων, καὶ μάλιστα τῶν ἐχόντων ὡς βάσιν τὸν ἄνθρακα. Ἡ πλάσις λοιπὸν ζώων ἀερπνέων τότε ἦτο ἀδύνατος, ἐπειδὴ ἂν ζῶα ἀνέπνεον τὴν ἀτμοσφαῖραν ἐκείνην ἀμέσως θὰ ἀπέθνησκον. Τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ νῦν σχηματίζοντος τὴν ἀτμοσφαῖράν μας ὀξυγόνου τότε ἦ ο συνηνωμένον μετ' ἄνθρακος καὶ ἀπετέλει τὸ γνωστὸν δηλητηριῶδες ἀέριον, τὸ καλούμενον ἀνθρακικὸν ὀξύ. Πλὴν, ὡς ἐκ τύχης τινὸς σοφωτάτης, τότε ἤρξατο καὶ ἡ μακρὰ ἐργασία τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἀνθρακείων.

« Ἀρχόμεθα περιγράφοντες, ὅπως ἐννοοῦμεν, παράδειγμά τι σχηματισμοῦ ἀνθρακούχου στρώματος. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται νὰ ἔχωμεν λίμνην τινὰ, ἱκανῶς ἐκτεταμένην καὶ βαθεῖαν, καὶ μεταξὺ ὑψωμάτων κειμένην. Λάβωμεν λοιπὸν τὴν Βοργέτου καὶ ἀνέλθωμεν διὰ τῆς διανοίας πρὸ μυριάδων τινῶν ἐτῶν. Τὰ ποώδη φυτὰ (βοτάνη χόρτου) ἐκάλυψαν ἐν πρώτοις τὴν πλευρὰν τοῦ ὑψώματος, ἀκολούθως προέβησαν μέχρι τῆς ὄχθης, ἤγγισαν τὸ ὕδωρ καὶ ἔγειναν ἔνυδρα, ἤτοι ἑλαφρά. Τὰ πλεῖστα τῶν φυτῶν τούτων ἔχουσιν ὄργανα ἐμπεριέχοντα ἀέρα. Κατέλαβον λοιπὸν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος, ἡ δὲ λίμνη τότε μετεμορφώθη εἰς ἀπέραντον λειμῶνα... Ὁ ἀὴρ ἦτο θερμὸς καὶ ὑγρὸς, τὸ φῶς ἀρκετὸν, τὰ ὕδατα χρυσαρά καὶ πλήρη θρεπτικῶν στοιχείων... δι' ὃ καὶ ἡ βλάστησις ἦτο γιγαντώδης, τὰ δὲ φυτὰ ἀνήρχοντο τὸν ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Τὸ καλύπτον τὴν ἐπιφάνειαν τῆς λίμνης ὡραῖον περίβλημα ἐπαχύνετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ἑωσοῦ, καταστὰν πολὺ βαρὺ, κατέπιπτεν εἴς τινα μέρη ἢ ὁλόκληρον ἐβυθίζετο εἰς τὸ ὕδωρ καὶ κατεκάθιζεν εἰς τὸν βυθόν. Ἀκολούθως νέα φυτὰ ἐλάμβανον τὴν θέσιν τῶν παλαιῶν, ἅτινα καὶ αὐτὰ, εἴτε ὑπὸ τοῦ ἰδίου των βάρους, εἴτε ὑπὸ τῶν θυελλῶν, αἵτινες ἦσαν πλειότεραι ἢ σήμερον, ἐρρίπτοντο ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Ἐνίοτε συνέβαινον ἐπὶ τῆς ὄχθης φοβεραὶ ἐκριζώσεις... Τὰ μεγαλοπρεπῆ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τῶν γεωλογικῶν ἐποχῶν, τῶν τόσον ἀφ' ἡμῶν μεμακρυσμένων, ἐλάμβανον χώραν ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, ἐνήργουν ἐπὶ μεγάλων ὕλης ποσοτήτων καὶ μεθ' ὁρμῆς, ἧς οὐδεμίαν ἰδέαν ἔχομεν. Ἐν τούτοις ἔχομεν μικρά τινα παραδείγματα. Τὰ ἡφαίστια, τὰ ὁποῖα τότε ἦσαν πολυπληθέστατα, σήμερον εἶναι σπάνια, τὰ δὲ μεταξὺ τῶν ἐκρήξεων αὐτῶν χρονικὰ διαστήματα γίνονται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μακρότερα. Τοιοῦτόν τι συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὸν σχηματισμὸν τῶν ἀνθράκων. Ἀπηντήσατε, ἐν καιρῷ θέρους, ἐντὸς τῶν δασῶν μικρὰ ἕλη καλῶς ἐκ τοῦ ἀνέμου προφυλαγμένα καὶ κεκαλυμμένα ὑπὸ χλόης ἐλαφρᾶς κατακοσμούσης τὰς ἐπιφανείας των; Τὰ μικρὰ ἐκεῖνα φυτὰ καλύπτουσι μὲν τὴν ἐπιφάνειαν ἀλλὰ δὲν ψαύουσι τὸν βυθόν. Ἡ

ρίζα των, οὖσα ἐντὸς τοῦ ὕδατος εἶναι λευκὴ καὶ νηματώδης· φύει, παράγει ἄνθη, παράγει καρπούς. Ἰδοὺ ἡ εἰκὼν, μυριάκις σμικρινθεῖσα, τῆς μορφώσεως τῶν ἀνθράκων....

Πλὴν πόσον χρόνον διήρκεσεν αὕτη ἡ μόρφωσις; Χρόνον ἀμέτρητον. Ἡ πτωχὴ ἀνθρωπότης μετρᾷ χρόνον, ἀλλ' ἡ φύσις ποτέ. Ὅπως δὲ εὑρίσκεται ἡ ἡλικία τῶν δένδρων διὰ τῆς ἀριθμήσεως τῶν ὁμοκέντρων ἐπιφανειῶν, τῶν ἀποτελουσῶν τὸν κορμὸν, ἠδύνατό τις ἴσως προσποθῶν νὰ εὕρῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀλληλοδιαδόχως καταβυθισθέντων φυτειῶν. Ἀλλ' αἱ φυτεῖαι ἐκεῖναι ἀπετελοῦντο ἐκ φυτῶν ποωδῶν καὶ μαλακῶν, τὰ ὁποῖα πιεσθέντα ὁμοῦ ἀπετέλεσαν ἕνα μόνον λίθον. Πολυμαθής τις βοτανικὸς τῆς Γαλλίας, ὁ Κ. Βρονγνιάρτης, κατώρθωσε νὰ ἀνακαλύψῃ πολλὰ εἴδη καὶ γένη φυτῶν, συμβαλλόντων πρὸς μόρφωσιν τῶν γεανθράκων. Ἦτο ἀνάγκη νὰ διακριθῶσιν τῶν φυτῶν τὰ ὄργανα ὅπως λείψῃ πᾶσα ὑπόνοια ὅτι ταῦτα μετεφέρθησαν ὑπὸ ρευμάτων ὕδατος ἢ ἄλλως πως. Τὰ ποώδη φυτὰ, τὰ σχηματίσαντα τοὺς ἄνθρακας, ἐφύτρωσαν, ἔζησαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τῇ θέσει ὅπου ἀπαντῶνται σήμερον. Ἂν μετεφέροντο, ἔστω καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, θὰ ἐμιγνύοντο μὲ χῶμα, καὶ τότε μετὰ τὴν καῦσιν θὰ ἄφινον πολὺ περισσότερον κατάλειπον. Ἐνὶ λόγῳ, ἔζησαν ἐπὶ τοῦ ὕδατος, ρίζα καὶ κορμὸς, χωρὶς νὰ ἐγγίσωσι σχεδὸν γῆν. Οὕτω δὲ στρῶμα ἐπὶ στρώματος ἐσχημάτισαν παχυτάτους σωρεὺς, ἀποτελοῦντας τὰ ἀνθρακούχα στρώματα, ὧν σμικρὸν μόνον μέρος εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς γεωλόγους.

Ὁ ἀὴρ ἦτο ἀνθρακικὸν ὀξὺ, σύνθετον ἐξ ἄνθρακος καὶ ὀξυγόνου· τὸ ὁποῖον ἀναπνεόμενον φέρει θάνατον καὶ εἰς ἀνθρώπους καὶ εἰς ζῶα. Ἔπρεπε νὰ διαχωρισθῶσιν αἱ δύο ἐκεῖναι οὐσίαι, ὅπως ἐπέλθῃ ἡ πλάσις τῶν ἀεροπνόων ζώων, τῶν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐν τῷ ἀέρι ζώντων· τότε δὲ ἐπῆλθον τὰ ἀνθρακεῖα.

Πρέπει νὰ εἴπωμεν προσέτι ὅτι ἡ πρασίνη τῶν φυτῶν ἐπιφάνεια, φύλλα καὶ καυλοὶ, προσβαλλόμενα ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, ἀπορροφῶσι τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ τῆς ἀτμοσφαίρας, κρατοῦσιν ἐν ἑαυτοῖς τὸν ἄνθρακα καὶ ἐκπέμπουσι τὸ ὀξυγόνον. Τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀληθὴς διὰ τοῦ ἀέρος τροφὴ, ὡς πᾶς τις βλέπει, καὶ οὐχὶ ἁπλῶς ἀναπνοὴ, ὡς μέχρι τοῦδε ἐπιστεύετο. Τότε τὰ φυτὰ ἔζων μόνον διὰ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέως· αἱ ρίζαι των, βυθισμέναι ἐντὸς τοῦ ὕδατος, εὕρισκον ὀλίγας θρεπτικὰς οὐσίας, τὸ δὲ ἀνθρακικὸν ὀξὺ, τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον εἰσέτι εἶναι βαρύτερον τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, πρέπει νὰ ἦτο πολὺ πυκνότερον τότε καὶ ἑπομένως νὰ ἤρκει ἐν ἀφθονίᾳ πρὸς διατροφὴν αὐτῶν. Πόσος ἄνθραξ ἐπεσωρεύθη διὰ τούτου τοῦ τρόπου; Τὸ σύνολον τῶν γεανθράκων, ἤτοι τῶν εἴτε γνωστῶν εἴτε ἀγνώστων στρωμάτων· εἰ δέ τις τολμᾷ ἂς ὑπολογίσῃ τὸν δαπανηθέντα χρόνον.

Ἤδη, ἐὰν σκεφθῶμεν ὅτι τὰ φυτὰ ἐκεῖνα ἐπλάσθησαν ὅπως καθαρίσωσι τὴν ἀτμοσφαῖραν ἐκ τοῦ θανατηφόρου ἀερίου καὶ συγχρόνως ἐναποταμιεύσωσιν εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς ἄνθρακας, ἤτοι πηγὰς θερμότητος διὰ τοὺς μέλλοντας αἰῶνας, δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν πλέον ὅτι τὸ τοιοῦτον ἦτο ἔργον τύχης τινος σοφωτάτης, ἀλλ' ἔργον τοῦ παντοδυνάμου Δημιουργοῦ.»

ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΠΕΡΙ ΛΑΥΡΙΟΥ.

Τὰ ἀκόλουθα, εὑρόντες ἐν εἴδει σημειώσεως εἰς τὴν ἀξιόλογον πραγματείαν τοῦ φιλέλληνος καθηγητοῦ Δ. Παλαΐρη, τὴν ἐπιγραφομένην «ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Ἰταλία ἐν τῷ Λαυριωτικῷ ζητήματι (1)» μετεφέραμεν ὅπως καὶ ἐκ τῶν Ἀρχαίων δειχθῇ κατὰ πόσον θὰ ἐξημιοῦτο τὸ ἔθνος ἂν ὁ ἐθνικὸς ἐκεῖνος πλοῦτος ἔμενεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ξένων.

Ἐν ἀρχῇ τῆς σημειώσεώς του ταύτης, τὴν ὁποίαν καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀποτείνει, θαυμάζων ὁ φιλοδίκαιος καθηγητὴς πῶς τόσοι Ἕλληνες λόγιοι ἠδυνήθησαν νὰ λησμονήσωσι τὰς ἐν τοῖς προγονικοῖς συγγράμμασι περὶ Λαυρίου ἀπαντωμένας εἰδήσεις, προσθέτει: «Ἂν ἠδυνάμην νὰ θέσω ἐπὶ τοῦ βιβλίου μου ἐπιγραφὴν Ἑλληνικὴν καὶ οὐχὶ βραχεῖαν, βεβαίως ἤθελον ἐκλέξει τὴν ἀκόλουθον τοῦ Θουκυδίδου φράσιν, ἣν φαίνεται μὲν λέγων ὁ Ἀλκιβιάδης, ἀλλ' ἤτις ἥρμοζε μᾶλλον εἰς τὸ στόμα τῆς Πυθίας, κατεχομένης ὑπὸ προφητικοῦ οἴστρου ἐπὶ τοῦ αὐτῆς τρίποδος. «Οἱ Ἀθηναῖοι... καὶ τὰς τοῦ Λαυρίου τῶν ἀργυρείων μετάλλων προσόδους καὶ ὅσα ἀπὸ γῆς καὶ δικαστηρίων νῦν ὠφελοῦνται εὐθὺς ἀποστερήσονται.» (1) Θουκυδ. ΣΤ΄. 91.

Ὁ αὐτὸς Θουκυδίδης ἐν τῇ Β΄. τῶν ἱστοριῶν του (55) πάλιν λέγει· «Οἱ Πελοποννήσιοι ἐπειδὴ ἔτεμον τὸ πεδίον παρῆλθον ἐς τὴν Ἡράλον γῆν καλουμένην μέχρι Λαυρίου, οὗ τὰ ἀργύρεια μέταλλά ἐστιν Ἀθηναίοις.»

Ὁ Στράβων, ὡς εἰ ἀπετείνετο πρὸς τὴν ξένην ἑταιρίαν μᾶλλον ἢ πρὸς Ἕλληνας, γράφει. «Τὰ δ' ἀργυρεῖα τὰ ἐν Ἀττικῇ, κατ' ἀρχὰς μὲν ἦν ἀξιόλογα, νυνὶ δ' ἐκλείπει. Καὶ δὴ καὶ οἱ ἐργαζόμενοι, τῆς μεταλλείας ἀσθενῶς ὑπακουούσης, τὴν παλαιὰν ἐκβολάδα καὶ τὴν σκωρίαν ἀναχωνεύοντες, εὕρισκον ἔτι ἐξ αὐτῆς ἀποκαθαιρόμενον ἄργυρον, τῶν ἀρχαίων ἀπείρως καμινευόντων.» Στραβ. Γεωγρ. Θ΄. ά. 23. καὶ εὐθὺς κατωτέρω. «Τοῦ δὲ μέλιτος ἀρίστου τῶν πάντων ὄντος τοῦ Ἀττικοῦ, πολὺ βέλτιστον φασὶ τὸ ἐν τοῖς ἀργυρείοις, ὃ καὶ ἀκάπνιστον καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς σκευασίας.

Ὁ Παυσανίας ἄρχεται τῶν Ἀττικῶν του διὰ τῶν ἑξῆς λέξεων. «Τῆς ἠπείρου τῆς Ἑλληνικῆς κατὰ νήσους τὰς Κυκλάδας καὶ πέλαγος τὸ Αἰγαῖον ἄκρα Σούνιον πρόκειται γῆς τῆς Ἀττικῆς. καὶ λιμήν τε παραπλεύσαντι τὴν ἄκραν ἐστί, καὶ ναὸς Ἀθηνᾶς Σουνιάδος ἐπὶ κορυφῇ τῆς ἄκρας. Πλέοντι δὲ εἰς τὸ πρόσω Λαύριόν τέ ἐστιν, ἔνθα ποτὲ Ἀθηναίοις ἦν ἀργύρου μέταλλα, καὶ νῆσος ἔρημος οὐ μεγάλη, Πατρόκλου καλουμένη.

Προσέτι ὁ Σουΐδας ἐν τῇ λέξει «Λαύριον», Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς ἐν ᾧ χωρίῳ ποιεῖται περὶ Ἀττικῆς λόγον, ὁ Ἡσύχιος εἰς τοὺς Σχολιαστὰς τοῦ Ἀριστοφάνους, ὁ Πλούταρχος (ἐν βίῳ Νικείου) ἀναφέρουσι περὶ τῶν ἀργυρείων μετάλλων· ἀλλ' οὐδεὶς γράφει περὶ αὐτῶν ἐν ἐκτάσει τόσον ὅσον ὁ Ξενοφῶν ἐν τῇ «περὶ Προσόδων» πραγματείᾳ του, ἔνθα ὁμιλῶν περὶ Λαυρίου λέγει· «Ἔστι δὲ καὶ γῆ, ἣ σπειρομένη μὲν οὐ φέρει καρπὸν, ὀρυττομένη δὲ πολλαπλασίους τρέφει ἢ εἰ σῖτον ἔφερε· καὶ μὴν ὑπάργυρός ἐστι σαφῶς θείᾳ μοίρᾳ· πολλῶν γοῦν πόλεων παροικουσῶν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, εἰς οὐδεμίαν τούτων οὐδὲ μικρὰ φλὲψ ἀργυρίτιδος διήκει,» (Ξεν. Πόροι ἢ περὶ Προσόδων Κεφ. Α΄. 5.)

Ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ τῆς αὐτῆς πραγματείας ὁ Ξενοφῶν πάλιν λέγει. «Τά γε μὴν ἀργύρεια εἰ κατασκευασθείη ὡς δεῖ πάμπολα ἂν νομίζω χρήματα ἐξ αὐτῶν καὶ ἄνευ τῶν ἄλλων προσόδων προσιέναι. Βούλομαι δὲ καὶ τοῖς μὴ εἰδόσι τὴν τούτων δύναμιν δηλῶσαι. Οὐκοῦν ὅτι μὲν πάνυ παλαιὰ ἐνεργά ἐστι πᾶσι σαφές... Οὕτω δὲ πάλαι ὀρυττομένης τε καὶ ἐκφορουμένης τῆς ἀργυρίτιδος, κατανοήσατε τι μέρος οἱ ἐκβεβλημένοι σωροὶ τῶν αὐτοφυῶν τε καὶ ὑπαργύρων λίθων. Οὐδὲ μὴν ὁ ἀργυρώδης τόπος εἰς μεῖόν τι συστελλόμενος, ἀλλ' ἀεὶ ἐπὶ πλεῖον ἐκτεινόμενος φανερός ἐστιν. Ἐν ᾧ γε μὴν χρόνῳ οἱ πλεῖστοι ἄνθρωποι ἐγένοντο ἐν αὐτοῖς, οὐδεὶς πώποτε ἔργου ἠπόρησεν, ἀλλ' ἀεὶ τὰ ἔργα τῶν ἐργαζομένων περιῆν. Καὶ νῦν δὲ οἱ κεκτημένοι ἐν τοῖς μετάλλοις ἀνδράποδα, οὐδεὶς τοῦ πλήθους ἀφαιρεῖ, ἀλλ' ἀεὶ προσκτᾶται ὁπόσα ἂν πλεῖστα δύνηται. Καὶ γὰρ δὴ ὅταν μὲν ὀλίγοι ὠρύττωσι καὶ ζητῶσιν, ὀλίγα οἶμαι καὶ τὰ χρήματα εὑρίσκεται· ὅταν δὲ πολλοὶ, πολλαπλασία καὶ ἡ ἀργυρίτης ἀναφαίνεται.»

Ἐξακολουθῶν δὲ οὕτω νὰ ἐκθέτῃ ἐν ἐκτάσει τὰς περὶ μεταλλείων σκέψεις του, ἐπὶ τέλους ἐπιφέρει· «Ταῦτα μὲν οὖν ἐδήλωσα τούτου ἕνεκα, ὅπως θαρροῦντες μὲν ὅτι πλείους ἀνθρώπους ἐπὶ τὰ ἀργυρεῖα ἄγωμεν, θαρροῦντες δὲ κατασκευαζόμεθα ἐν αὐτοῖς, ὡς οὔτε ἐπιλειψούσης ποτὲ ἀργυρίτιδος οὔτε τοῦ ἀργυρίου ἀτίμου ποτὲ ἐσομένου.» Μετὰ τὸ ὁποῖον καὶ φέρει ὡς παράδειγμα τὸν Νικίαν, Σωσίαν τὸν Θρᾶκα καὶ τὸν Ἱππόνικον, οἵτινες ἐνησχόλησαν ἐκεῖ 2,000—3,000 δούλων.»

ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΝΕΚΔΟΤΑ.

ΛΑΛΙΑ ΑΝΕΥ ΦΩΝΗΣ.

Κύριός τις, ὅστις εἶχε δύο κύνας, τὸν ἕνα πολὺ μικρότερον τοῦ ἄλλου κατὰ τὸ μέ-

---

(1) La Grecia e l'Italia nella questione del Laurion». Ἀντίτυπα τοῦ Ἰταλιστὶ γεγραμμένου τούτου βιβλίου εὑρίσκονται παρὰ τῷ συντάκτῃ τοῦ Μέλητος καὶ πωλοῦνται 2 φράγκα.

1) Γνωστὸν ὅτι τὸ βιβλίον ἐγράφη πρὸ τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος· ἐν αὐτῷ δὲ ὁ φιλέλλην συγγραφεὺς ὑπερασπίζει τὰ δίκαια τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐναντίον τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμπολιτῶν.

γεθος, περιεπάτει ἡμέραν τινὰ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ μικροτέρου. Ἐν τινι ὁδῷ ὁ μικρὸς κύων, προσβληθεὶς αἴφνης ὑπὸ ἄλλου πολὺ ἰσχυροτέρου του, ἔπαθε πολὺ ἐκ τῆς προσβολῆς καὶ κατεκυλίσθη εἰς τὴν λάσπην. Ἀφοῦ ὁ ἐχθρός του τὸν παρήτησεν, ὁ μικρὸς κύων ἐγερθεὶς διηυθύνθη εἰς τὴν οἰκίαν, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ κυρίου του. Ὁ μέγας κύων, ὁ σύντροφός του, ἐκοιμᾶτο τὴν ὥραν ἐκείνην εἰς τὴν αὐλὴν, ἥτις τόσον ἀπεῖχεν ἀπὸ τῆς θέσεως ὅπου ὁ μικρὸς προσεβλήθη, ὥστε καὶ ἔξυπνος ἐὰν ἦτο, οὐδόλως ἠδύνατο νὰ ἴδῃ ἢ ἀκούσῃ τὴν συμβάσαν συμπλοκήν. Ἐν τούτοις, εἰς τὴν προσέγγισιν τοῦ μικροτέρου, ὁ μέγας κύων ἠγέρθη· χωρὶς δὲ οὐδεὶς ἐκ τῶν δύο νὰ ἐκφέρῃ τὴν παραμικρὰν φωνὴν, ἀφοῦ ὠσφράνθη ὁ εἷς τὸν ἕτερον, ἐξῆλθον καὶ οἱ δύο ὁμοῦ, διηυθύνθησαν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ προσβαλόντος, τὸν ὁποῖον ἀπαντήσαντες, ὁ μέγας ἐτιμώρησε διὰ φοβεροῦ δαγκάσματος.

Ὅτι συνενοήθησαν οἱ δύο ἐκεῖνοι κύνες εἶναι πολὺ φανερόν· ὑπάρχουσι δὲ μυρία ἄλλα παραδείγματα, δεικνύοντα ὅτι οὐ μόνον κύνες καὶ ἄλλα τετράποδα, ἀλλὰ καὶ πτηνὰ καὶ ἔντομα συνεννοοῦνται χωρὶς νὰ ἐκφέρωσι φωνάς. Αἱ μέλισσαι λέγεται ὅτι πράττουσι τοῦτο διασταυροῦσαι τὰ κεράτιά των, τὰ δὲ πτηνὰ, καίτοι ἔχουσιν ἤχους σημαίνοντας τὸν κίνδυνον, ἔχουσι καὶ ἄλλον τρόπον δι' οὗ συνεννοοῦνται μεταξύ των.

ΚΥΩΝ ΣΗΜΕΙΩΝ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟΝ.

Οἱ κύνες εἶναι πεπροικισμένοι διὰ τῆς ἀξιοσημειώτου δυνάμεως νὰ γινώσκωσι διακεκριμένας περιόδους χρόνου. Ὡς παράδειγμα φέρομεν τὴν ἀκόλουθον παρατήρησιν τοῦ καθηγητοῦ Βέλλ. «Εἷς τι ξενοδοχεῖον τῆς Δορσετσάϊρ εἶχον ὡραῖον κύνα τῆς Νέας Γῆς, τὸν ὁποῖον εἶχον συνηθίσει, κάθε πρωΐαν, ἅμα τὸ ὡρολόγιον ἐσήμαινε ὀκτὼ, νὰ λαμβάνῃ εἰς τοὺς ὀδόντας του καλάθιον, προσδιωρισμένον δι' αὐτὸν ἐπίτηδες, καὶ ἐμπεριέχον χρήματά τινα, καὶ νὰ διευθύνηται μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἀρτοποιεῖον. Ὁ ἀρτοποιὸς ἐλάμβανε τὰ χρήματα καὶ ἔθετεν ἐντὸς τοῦ καλαθίου ψωμία, τὰ ὁποῖα λαμβάνων ὁ Ποσειδὼν, ἔφερεν εἰς τὸ μαγειρεῖον καὶ ἀσφαλῶς ἐναπέθετεν ἐκεῖ. Ἦτο ὅμως πολὺ ἀξιοσημείωτον ὅτι οὐδέποτε ἐλάμβανε τὸ καλάθιον ἢ ἐπλησίαζεν εἰς αὐτὸ τὴν ἡμέραν τῆς Κυριακῆς. Ἡμέραν τινὰ, ἐνῷ ἔφερε τὰ ψωμία, κύων τις ὥρμησε νὰ τοῦ ἁρπάσῃ, ἀλλὰ τὸ πιστὸν ζῶον, ἐναποθέσαν εἰς τὴν γῆν τὸ καλάθιον, ἐτιμώρησε τὸν ἅρπαγα καὶ ἔφερεν ἐν θριάμβῳ τὰ ψωμία εἰς τὸ ξενοδοχεῖον.»

ΑΞΙΟΛΟΓΟΤΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ.

Πρό τινος καιροῦ οἱ Κ.Κ. Κάριγκτον καὶ Ὄδξων ἔκαμον παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, ὁ μὲν ἐν Λονδίνῳ ὁ δὲ ἐν Ὀξφόρδῃ. Αἱ ἔρευναι αὐτῶν περιεστρέφοντο περὶ μεγάλην τινὰ κυλίδα, ἥτις τότε ἐφαίνετο ἐπὶ τοῦ ἡλίου, ὅτε αἴφνης ἀμφότεροι παρετήρησαν ὅτι μέγα τι φῶς, ἀναφθὲν εἴς τι σημεῖον τῆς ἡλιακῆς ἐπιφανείας, ἤρξατο νὰ προχωρῇ, κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον ἀργὰ, πράγματι ὅμως περὶ τὰς 7,000 μίλια ἀγγλ. ἕκαστον λεπτὸν, ἐπί τινος μερίδος τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου. Μετὰ ταῦτα ἐγνώσθη ὅτι τὰ ἐν Κέβῃ (Kew) μαγνητικὰ ὄργανα, ἅτινα μόνα των σημειοῦσι τὰς μαγνητικὰς μεταβολὰς, ἐσημείωσαν κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν πολὺ ἀξιοσημείωτον κίνησιν. Ἐγνώσθη προσέτι ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν μεγάλη μαγνητικὴ καταγὶς συνέβη εἰς τὰς Δυτικὰς Ἰνδίας, τὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ τὴν Αὐστραλίαν. Οἱ τηλεγραφισταὶ τῶν μεταξὺ Οὐασιγτῶνος καὶ Φιλαδελφίας (τῆς Ἀμερικῆς) τηλεγραφικῶν σταθμῶν ἠσθάνθησαν ἰσχυροὺς ἠλεκτρικοὺς κλονισμούς. Ἡ γραφὶς τοῦ τηλεγραφείου Βαίνης ἠκολουθεῖτο ὑπὸ φλογός. Ἐν τῇ Νορβηγίᾳ ἡ τηλεγραφικὴ μηχανὴ ἤψε. Τὴν δὲ νύκτα μέγα Σέλας βόρειον ἐφαίνετο εἰς διαφόρους τόπους καὶ τῶν δύο ἡμισφαιρίων.

Εἶδες ἄνθρωπον νομίζοντα ἑαυτὸν σοφόν; μᾶλλον ἐλπὶς εἶναι ἐκ τοῦ ἄφρονος παρὰ ἐξ αὐτοῦ.

Ὡς ἡ θύρα περιστρέφεται περὶ τοὺς στρόφιγγας αὐτῆς οὕτω καὶ ὁ ὀκνηρὸς ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ.

Ὁ ὀκνηρὸς νομίζει ἑαυτὸν σοφώτερον παρὰ ἑπτὰ σοφοὺς γνωμοδότας.

Φανερὸς ἔλεγχος εἶναι καλλίτερος παρὰ κρυπτομένη ἀγάπη.